

POLITIKEN OCH SAMHÄLLSMILJÖN

Av läroverksadjunkt *GUNNAR TRYGG*

30-, 40- och 50-talen skulle kunna karaktäriseras som socialpolitikens stora tid. På 30-talet skaffade sig socialdemokratin ett "försprång" på detta område, ett försprång som det trots allt varit svårt för de borgerliga partierna att hämta in. Men ur partipolitisk synpunkt är måhända socialpolitikens stora tid förbi nu — man är ju sedan länge fullständigt överens om betydelsen av social trygghet för alla. Det problemkomplex, som nu pockar på politikernas uppmärksamhet, är sannolikt frågan om samhällsmiljöns utformning. Det finns i själva verket mycket, som talar härför. Man kan exempelvis i dagens läge knappast längre slå upp en tidning utan att finna artiklar, som diskuterar miljöproblemet.

Det är ett välkänt förhållande, att samhällsmiljön i dag omformas i ett snabbt tempo. Men man måste fråga sig, om det är riktigt att — som man hittills gjort — praktiskt taget helt överlåta denna omformning åt s. k. experter av allehanda slag, som alltså allsmäktigt får avgöra, hur alla vi andra — kort sagt — ska ha det i vår dagliga tillvaro. Hur skulle det vara om man på borgerligt håll utarbetade ett program, som gav väljarna en chans att påverka samhällsmiljöns utformning, om man alltså utformade en miljöpolitik, som människorna kunde få ta ställning till på valdagen? Men hur skulle en sådan se ut?

Författaren Arthur Koestler påstod en gång, att medeltidens "religiösa" tid och "religiösa" människotyp under 1700- och 1800-talen avlöstes av en "ekonomisk" människotyp, för vilken den ekonomiska aspekten på tillvaron fullt medvetet blev den avgörande. Koestler ville också göra gällande, att vi nu är på väg mot en "biologisk" tid och en "biologisk" människotyp. Denna karaktäristik rymmer säkerligen mycken sanning. Allt fler människor börjar nog förstå, att människan inte är skapt som ett bihang till tekniken och som en konsumentmaskin, utan att hon i första hand är en biologisk organism, som kräver en biologiskt anpassad miljö. Man börjar faktiskt inse, att människan har lungor, som behöver ren luft, att hon har sinnesorgan och nervsystem, som inte tål hur stora påfrestningar som helst, att hon har muskler, ben och armar, som måste få arbeta funktionellt, om de ska kunna vara friska, etc.

I dagens läge måste det vara politikernas stora uppgift att så vitt möjligt försöka anpassa samhällets sociala och tekniska funktioner till människans biologiska struktur. Inga andra har de maktmedel, som behövs för att ta itu med den uppgiften. Samhällsmiljön har hitintills alltför ensidigt utformats utifrån ett tekniskt-ekonomiskt betraktelsesätt. Man har räknat med människan som ett

paketgods, en robot, som en varelse, som egentligen endast kräver ekonomisk standard. Men hennes biologiska villkor och behov har man i djupare mening aldrig tagit hänsyn till. Tiden är mogen för en aktiv miljöpolitik. Bilismens problem till exempel behöver uppmärksammas ur miljösynpunkt. Man måste i vida större utsträckning än hittills ta hänsyn till människor och miljöer, då man planerar vägnätet. Visst ska vi göra allt för att motorfordonen ska komma fram. Men fotgängaren och cyklisten måste skyddas. Som det nu är är de gatornas parias. Särskilda gång- och cykelstråk, effektivt avskilda från motortrafiken, borde successivt planteras i tätortsmiljöerna och på landsbygden. Alla människor — inte bara de, som inte har motorfordon — måste rimligtvis uppfatta krav härpå som något ytterst tilltalande. Att gå eller cykla är nu inte bara olustigt utan också direkt livsfarligt. Det måste vara så, att man ska kunna ta sig fram till fots eller per cykel på trivsamma och trygga villkor. Inte minst kräver människornas hälsa, att det finns möjlighet att få röra sig rent fysiskt inom själva tätorten. Vi ska för övrigt inte organisera vår samhällsmiljö så, att man måste lita sig till egen bil eller eljest kollektiva trafikmedel. Ett såvitt möjligt sammanhängande system av cykel- och gångstråk i tätorterna skulle betyda både en humanisering och en demokratisering av hela trafiklivet.

Man kan fråga sig, hur många de människor är, som numera utsätts för psykiska plågor i sina bostäder på grund av den mestadels urusla ljudisoleringen i våra moderna hyreshus. Krav på bättre

ljudisolering mellan lägenheterna i nybyggda hus skulle säkerligen uppskattas mycket inom vida kretsar. Man måste också begära, att nya bostadsområden och vissa allmänna institutionsbyggnader, t. ex. skolor från början effektivt planeras mot trafikbuller och trafikfaror.

Den moderna människan är en varelse, som i hög grad lever ett orörligt liv inomhus. Hon står i hissen, sitter i bilen och i bussen och arbetar mestadels inomhus. Även hemma i sin stadslägenhet är hon ofta mycket isolerad från uterummet. Och vart beger hon sig, om hon går ut? Att promenera på avgasförgiftade gator och vägar är minsann inget nöje. Dagens tätortsmänniska behöver aktivitetsparker med smidiga, centralt belägna aktivitetsinstitutioner för bastubad, luft — och solbad, gymnastik, löpning etc. Att kräva att man experimenterar fram sådana skulle vittna om omtanke om de många människorna i tätorten.

Den fortskridande vattenförsmutningen och grundvattenförstöringen ropar på effektiviserad vattenforskning och praktiska åtgärder. Giftanvändningen inom lantbruket och skogsvården bör uppmärksammas.

Lantbrukets produkter ska vi alla leva av och landskapet tillhör i viss mening oss alla. Den avdelning inom statens institut för folkhälsan, som ägnar sig åt att undersöka livsmedel, borde förstärkas. Om man t. ex. har köpt ett äpple, borde man åtminstone ha rätt att få veta, om det är ett vanligt, oskyldigt äpple, som man äter eller om det också innehåller tillsatta kemiska ämnen, t. ex. mineralgifter . . .

Men om ett miljöpolitiskt program ska göra något intryck på

väljarna, måste det präglas av djärv och slagkraftig konkretisering. Stora, till intet förpliktande fraser — de må vara aldrig så vackra — tjänar inte mycket till.

Nu säger kanske någon så här: "Visst ska vi försöka skapa en trivsam samhällsmiljö. Men vad har det med politik att göra? Hur man vill utforma samhällsmiljön är väl i första hand en "teknisk" fråga, som aldrig kan bli partiskiljande. Om man för övrigt på borgerligt håll skulle säga, att man där ville ge människorna en riktigare miljö, kommer man givetvis att säga detsamma på socialdemokratiskt håll." Etc. Om man resonerar på det viset, glömmer man emellertid, att politikerna har till uppgift att ta ställning till viktiga samhällsproblem. Om frågan om samhällsmiljöns utformning är ett viktigt samhällsproblem, måste väl också de politiska partierna deklarerera sin inställning till detta spörsmål. Det

har de inte alls gjort. Eller vilket parti ska man i dag rösta på, om man vill åstadkomma bättre luftvård, vattenvård, markvård eller om man vill avgifta lantbruket och den industriella livsmedelsproduktionen? Ingen vet. Ibland verkar det rent av, som om tongivande politiker i vårt land skulle vara okunniga om nyssnämnda problems existens. Ändå är det av livsavgörande betydelse hur dessa problem löses.

Vi är lyckliga nog att leva i ett högindustrialiserat välfärdssamhälle. Men det gäller nu att ge människorna någonting, som kanske är ännu viktigare än hög levnadsstandard, nämligen möjligheten till hög livsstandard, biologisk trygghet och fysisk och psykisk hälsa. Kanske kommer det att visa sig, att den politiska grupp, som vågar presentera en politik, som avser att skänka människorna en biologiskt väl-anpassad samhällsmiljö, på ett alldeles särskilt sätt är samstämd med sin egen tid.